

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA ARGINTĂRIEI RUSE DE PE TERITORIUL ȚĂRILOR ROMÂNE. ATELIERE ȘI MEȘTERI

CONTRIBUTIONS TO THE KNOWLEDGE OF RUSSIAN SILVERWORKS ON THE TERRITORY OF THE ROMANIAN COUNTRIES. WORKSHOPS AND CRAFTSMEN

Victor Simion*

Abstract

The article analyses and classifies the 18th and 19th works of Russian silversmiths that have been preserved until the present in the monasteries of Moldova, as well as in the collections of the Romanian Patriarchate and of some museums, among which the National History Museum of Romania. Based on the city marks, the assayer marks and the smiths' mark, we can now find out the history of the silver liturgical objects in our national heritage.

Keywords: Russian, church collections, hallmarks, silversmiths, workshops.

În prima parte a studiului cu același titlu¹ am insistat asupra unor aspecte cu caracter mai general referitoare la arta prelucrării metalelor prețioase de pe teritoriul Rusiei motivat de faptul că, în secolele XVIII și XIX, în Țările Române, dar mai ales în Moldova, au pătruns din Rusia, pe diverse căi însemnate cantități de obiecte realizate din metale prețioase, în special din argint și argint aurit, destinate folosinței în ceremonialurile liturgice al Bisericii Ortodoxe Române.

Motivat de numărul relativ mare de astfel de obiecte identificate în colecțiile bisericesti, mănăstirești sau laice², și, mai ales, de puținatatea informațiilor despre orfevrăria rusă, am considerat util – pentru cercetătorii acestui domeniu al artei vechi românești –, să prezint o sinteză a informațiilor referitoare la istoricul prelucrării metalelor prețioase în Rusia, de la apariția, organizarea și funcționarea sistemului

---

* Istoric, doctor în istorie.

¹ Victor Simion, *Contribuții la cunoașterea argintăriei ruse de pe teritoriul Țărilor Române (secolele XVIII-XIX)*, reeditat în volumul „*Pro Patrimonio-Studii de artă veche românească*”, apărut la Editura Basilica a Patriarhiei Române în anul 2014, pp. 209-2017.

² Ponderea obiectelor din metale prețioase cu destinație liturgică provenite din Rusia se semnalează, mai ales, în Moldova, la mănăstirile de la Agapia, Văratec, Secu, Neamț sau la unele biserici din Iași, Suceava, Bacău, Roman ș.a., mai recent și în colecțiile Patriarhiei Române, ale Muzeului Național de Artă al României sau ale Muzeului Național de Istorie a României.

breslelor, la tehnicile de prelucrare specifice practicate în această importantă arie de cultură răsăriteană.

Am prezentat, în studiul respectiv, câteva din cele mai cunoscute ateliere de prelucrare din Rusia oferind informații referitoare la specificul tehnic și artistic al acestora pentru a înlesni cercetătorilor români facilitarea identificării autorilor și atelierelor din Rusia pentru lucrările aflate în propriile colecții. În măsura în care a fost posibil, studiul a fost însoțit și de ilustrații care exemplificau argumentația prezentată în text.

Limitat de spațiul tipografic nu am putut prezenta și o serie de mărci de ateliere sau de meșteri, elemente esențiale în studiul artei prelucrării metalelor prețioase, indiferent de arealul cultural, ceea ce ne-a determinat să adăugăm studiului de mai sus și această a doua parte în care vom insista exact pe aceste aspecte deosebit de importante.

În Țările Române s-au semnalat lucrări ale unor argintari ruși încă din secolul al XVII-lea dar cu totul răzleț³. Fenomenul cunoaște o intensificare odată cu secolul al XVIII-lea dar, mai ales, în cel următor, urmare aproape firească a intensificării relațiilor – atât a celor comerciale cât, mai ales, a celor ce priveau spațiul ortodox est-european. Pătrund în teritoriile române numeroase obiecte destinate ceremonialului liturgic precum: potire, disce, zvezde, ferecături de sfinte icoane, de cruci sau de cărți specifice cultului ortodox care, toate, poartă amprenta specifică stilistică și tehnică a atelierelor rusești de proveniență⁴. Dacă pentru un ochi exersat cu acest domeniu al artei metalelor prețioase, identificarea provenienței este relativ lesnicioasă prin cunoașterea „codurilor” specifice argintăriei ruse, pentru cineva mai puțin experimentat identificarea este mai dificilă. Iată pentru ce vom încerca, în cele ce urmează, să dezvăluim acestora din urmă câteva dintre „secretele” procesului de investigare științifică.

În Rusia, la începutul secolului al XVIII-lea, mai exact în vremea lui Petru cel Mare, activitatea argintarilor și a aurarilor a fost reglementată prin organizarea acestora în bresle. Tot din secolul al XVIII-lea și continuând în secolul al XIX-lea o nouă reglementare impune tuturor atelierelor de orfevri să-și marcheze produsele cu 4 poansonane. Astfel, un prim indiciu care îi atrage atenția cercetătorului că ar avea în față un obiect provenit dintr-un atelier din Rusia îl

³ Pătrunderea argintăriei ruse pe teritoriul Țărilor Române (Moldova în special) a fost facilitată și de semnificativele relații culturale și religioase cu Rusia începând cu secolul al XVII-lea, din vremea domniei Movileștilor sau a lui Vasile Lupu. Recomand în acest sens studiile: Silviu Dragomir, „Contribuții privitoare la relațiile Bisericii românești cu Rusia în veacul XVII”, în „Academia Română-Memoriile secțiunii istorice”, seria, II, tom. XXXIV, 1912, p. 84-86, precum și excelentul studiu monografic, „Movileștii-Istorie, și spiritualitate românească”, Mănăstirea Sucevița, 2006.

⁴ A se vedea, V. Simion, *op.cit.*

reprezintă prezența, pe unul sau în mai multe locuri, a unui număr de 3 sau (mai ales) 4 poansonane.

Un prim poanson reprezintă *marca de oraș* ilustrată prin herbul (sigiliul, stema) orașului respectiv însoțit, de cele mai multe ori, de inițialele orașului. Spre exemplu, atelierele din Sankt Petersburg se individualizează prin prezența unui *vultur bicefal* însoțit de inițialele „SPB” (cu caractere slave „СПБ”; asta până în primul sfert al secolului al XVIII-lea după care marca orașului va fi reprezentată prin *trei ancore* încrucișate.

Vulturul bicefal a devenit mai apoi marca comună a mai multor orașe din Rusia care se vor deosebi între ele prin prezența, în partea de jos a poansonului, a inițialelor orașului respectiv. Spre exemplu, vulturul bicefal însoțit de inițialele slave „BH” (VN), aparține orașului Velikii Novgorod, inițialele „ГТ” (GT) reprezintă orașul Tula („Gorod Tula”) ș.a. Tot cu un vultur bicefal își vor marca produsele și atelierele din Moscova (doar până la mijlocul secolului al XVIII-lea) după care emblema caracteristică va deveni Sf. Gheorghe călare, ucigând balaurul.

Alte mărci de oraș pot reprezenta, spre exemplu: *o figură umană* îmbrăcată într-un caftan lung, cu o sabie în mâna dreaptă („Țareviul Dimitrie”), este emblema atelierelor din Uglici, *un cal* ce pășește spre stânga este marca centrului Ufa, *doi soboli* afronțați - centrul Tobolsk, *un șoim încoronat* și cu inițialele „СГ” (SG-„Gorod Suzdal”), reprezintă centrul Suzdal, *un tun pe așet* - centrul Smolensc, *trei pești afronțați*, într-un scut - centrul Saratov ș.a.m.d.⁵

Un alt poanson reprezintă *marca de calitate* înscrisă într-un cadru dreptunghiular în care sunt figurate inițialele controlorului și anul verificării. „Verificatorii” aveau obligația de a controla cu exigență calitatea artistică și tehnică a produsului și abia după ce se primea „avizul favorabil” produsul realizat de meșter putea fi comercializat sau predat comanditarului. Fiecare centru de argintari își avea propria sa listă cu verificatorii „acreditați”, de regulă aleși dintre meseriașii cu vechime și experiență în meserie. Produsele neconforme cu standardele de calitate ale breslei erau returnate meșterului care trebuia să le refacă, pe propriile sale cheltuieli.

A treia marcă reprezenta *poansonul meșterului executant*. Toți, absolut toți meșterii care au obținut dreptul de a figura într-o breaslă (în urma unor exigente teste și a unei îndelungate ucenicii) își aveau propriul poanson (inconfundabil) înregistrat în registrele breslei⁶.

---

⁵ Toate aceste informații, în lucrarea autorilor T. Goldberg, F. Mișukov, N. Platonova, M. Postnicova: *Orfevrăria și bijuteria rusă în sec. XV-XX (în lb. rusă), Moscova, 1967.*

⁶ Începând cu anul 1613 Moscova impune meșterilor poansonarea lucrărilor; cu toate acestea, cel mai vechi poanson existent datează din perioada 1651-1652. În jurul anului 1700, pe lângă poansonul de meșter, la Moscova se impune și cel al controlorului de calitate. V. Simion, *supra*.

În sfârșit, cel de al 4-lea poanson reprezenta *titlul de calitate a materialului*. Calitățile metalului prețios utilizat în Rusia, sunt următoarele: pentru aur - 375, 500, 583, 750 și 985 gr.‰; pentru argint, 750, 800, 875, 916 și 960 gr.‰; pentru platină - 950 gr.‰⁷.

Din anul 1896, în întreaga Rusie se impune un *poanson unic* reprezentând *profilul unei femei încununat cu o diademă*, orientat spre stânga și înscris într-un oval; din anul 1908, profilul este orientat spre dreapta. În oval mai sunt înscrise titlul metalului - „84”, până în anul 1939 și „56” pentru anii 1940, 1942, 1943 - precum și inițialele orașului.

În cele ce urmează ne-am propus să prezentăm câteva lucrări semnate de argintari ruși, identificați de noi în unele colecții de artă veche românească. Un număr important de astfel de lucrări ale căror autori au fost identificați de noi se află în bogata colecție de argintărie a Muzeului Național de Artă al României.

Un prim nume de argintar identificat este cel al lui SILUIANOV TIMOFEI FILIPOV, meșter care a activat la Moscova între anii 1760-1802. El este autorul a patru lucrări și anume, trei *Discosuri*⁸ și o *Zvezdă*⁹ pe toate acestea identificându-se atât marca de meșter („TC” sau „TC”) ¹⁰ precum și marca de control, datată, a meșterului controlor VIHLIAEV IVAN (meșter activ tot la Moscova între anii cca 1804-1818)¹¹, însoțite de marca de titlu a metalului. Pe baza acestor mărci de meșteri, lucrările pot fi datate între anii 1802-1817, ele fiind realizate din argint ciocănit, gravat și aurit, pe fiecare dintre ele figurând gravată câte o inscripție în limba rusă, conținând o invocatie liturgică.

Tot unui atelier din Moscova i-a aparținut și argintarul OBROSIMOV STEPAN¹² autor tot al unui *discos cu picior* realizat din argint parțial aurit și gravat ¹³ având pe margine gravată o inscripție liturgică în limba rusă. Controlorul de calitate al acestui discos este meșterul MOKKEEV MIHAIL al cărui poanson corespunde perioadei 1721-1722¹⁴ și în baza căruia s-a putut stabili și datarea piesei „1721-1722”.

Importantului atelier din Moscova i-a aparținut și argintarul AFINOGHENOV PETR activ între anii 1719-1766¹⁵, identificat ca autor a 3 *discosuri*¹⁶. Poansonul

⁷ V. Simion, *supra*.

⁸ Inv. M.226/12.863, M.227/12.864. Pentru ambele, diam. = 18 cm., greut. = 172, respectiv, 177 grame. Discosul M.248/12.855, este un *discos cu picior* având înălțimea de 8,5-9 cm., diam. = 24,1 cm., greut. = 637 gr.

⁹ M.531/13.168. Zvezda face ansamblu cu discosul inv. M.248.

¹⁰ Identificat după studiul „*Argintari ruși...*” menționat la nota „5”, p. 191, nr. 1010, 1011, 1012.

¹¹ *Ibidem*, p. 177, nr. 611, 612.

¹² *Ibidem*, p. 190, nr. 989. Este semnalat ca activ din anul 1704.

¹³ Inv. M.244/12.881. Dimensiuni: diam. = 19,1 cm., greut.=159 gr.

¹⁴ „*Argintari ruși...*”, p. 177, nr. 582-584.

¹⁵ „*Idem...*”, p. 188, nr. 936, 937, 938.

controlorului de calitate îi aparține argintarului KUNIKIN VASILII MATVEEV activ între anii 1745-1761¹⁷. Acest meșter moscovit a deținut un rol foarte important în societatea aurarilor din Moscova, în anul 1752 el patronând un atelier în care lucrau cca. 70 de persoane (ucenici, calfe și meșteri) și care, până la moartea sa în anul 1761, a avut privilegiul de a fi cel mai important furnizor de orfevrărie de cult pentru bisericile din Moscova. Mai semnalăm și alte lucrări provenite din importantul centru de orfevrerie care a fost Moscova. Un *discos*¹⁸ (18 marcat cu 4 poansoane (de meșter, de atelier, de titlu și de control) îl atribuim argintarului PETROV FEODOR (activ între anii 1760-1789)¹⁹, datarea sa („1787”) regăsindu-se imprimată în marca de atelier. La fel ca și celelalte obiecte de cult din această serie, discosul poartă pe margine o inscripție liturgică în limba rusă.

Un alt *discos cu picior*²⁰ îl are ca autor pe argintarul moscovit NAZAROV IVAN MIHAILOV (activ între anii 1760-1795)²¹. Este marcat cu cele 4 poansoane tradiționale (de autor, de control, de titlu și de calitate), anul din marca de control ne indică și anul realizării: „1790”.

În marca de control descifrăm inițialele meșterului „A.B”, (în slavonă) identificat a-i aparține argintarului VIHLIAEV ALEXEI IVANOV activ la Moscova între anii 1781-1809²².

Ceva mai târziu este activitatea unui alt argintar - DEMENTEV SEMON-, (poanson cu inițialele „СД”) ²³ activ tot la Moscova între anii 1827-1856, identificat tot ca autor al unui *discos*²⁴ realizat din argint aurit și gravat cu inscripție liturgică în limba rusă; lucrarea l-a avut ca verificator de calitate pe argintarul ANDREI ANTONOVICI KOVALSKI²⁵, cel al cărui poanson datat („A.K”/,1842”) se găsește alături de celelalte 3 mărci obligatorii.

Nu putem încheia capitoul dedicat argintarilor din Moscova fără a-i menționa și pe autorii unor ferecături de Evanghelii care au servit în bisericile

---

¹⁶ Inv.: M.242/12.879; Dimensiuni: diam. = 19,2 cm., greut. = 265 gr. și 2 discosuri cu picior: a) inv. M.223/12.860, dimensiuni: diam. = 11 cm., greut. = 50 gr. și b) inv. M. 224/12.961; dimensiuni: diam. = 11 cm., și greut. = 44 gr.

¹⁷ „Argintari ruși...”, p. 188, nr. 943. Pe lângă mărcile de meșter, de control și de calitate a metalului se mai află încă o marcă „BA”, neidentificată.

¹⁸ Inv. M.225/12.862. Realizat din argint gravat. Dimensiuni: diam. = 12,8 cm.

¹⁹ „Arginari ruși...”, p. 192, nr. 1030-1032.

²⁰ Inv. M.245/12.882. Dimensiuni: diam. = 21,2 cm.; greut. = 300 gr.

²¹ „Argintari ruși...”, p. 184, nr. 811.

²² „Argintari ruși...”, p. 177, nr. 604, 605.

²³ „Argintari ruși...”, p. 190, nr. 927.

²⁴ Inv. M.320/12.867. Dimensiuni: diam. = 15,2 cm.; greut. = 128 gr.

²⁵ „Argintari ruși...”, p. 178, nr. 617, 618.

ortodoxe din Țările Române. O astfel de *ferecătură de Evanghelie*²⁶ care a fost tipărită tot la Moscova (în anul 1789, luna august), are, pe copertile din catifea roșie, 4 aplice realizate din argint ciocănit, cizelat și aurit precum și 4 medalioane din email pictat. Pe fiecare aplică se află cele 4 mărci caracteristice: de meșter, de control, de titlu și de oraș. Pe baza acestora, autorul posibil al acestei ferecătură a fost identificat în persoana argintarului GHILDEBRAND ALEXANDR BOGDANOV („*A.F.*”) activ după anul 1753²⁷, controlorul lucrării fiind argintarul VIHLIAEV ALEXEI IVANOV (1781-1809)²⁸ în al cărui poanson de control („*A.B.*”) se află și anul realizării („1790”). O altă *Evanghelie*, tipărită la mănăstirea Neamț în anul 1821, poartă 4 aplice realizate din argint ciocănit, cizelat și aurit marcate, fiecare, cu cele 4 poansoane specifice: de meșter, de control, de atelier și de titlu. Autorul identificat este argintarul KALAȘNICOV STEPAN DIMITRIEV („*C.K.*” - activ între anii 1706-1794)²⁹, anul realizării fiind stabilit după data din marca de control („1770”) a monogramistului „*B.A.*” (neidentificat).

Un nume important dintre cele care au activat la Moscova în prima jumătate a secolului al XIX-lea în domeniul orfevrăriei, a fost și IVAN SEMENOVICI GUBKIN. Negustor de frunte, acesta, la fel ca și predecesorul său Kunikin, a pus bazele unui mare atelier de lucru în anul 1841, preluat, după moartea sa de fiii săi Serghei Ivanovici și Dimitrie Ivanovici. Acest atelier număra, în anul 1861, peste 80 de lucrători și se estima că veniturile firmei ajungeau la cca 500.000 de ruble. Acest Gubkin este autorul unei *ferecătură de evangheliar*, realizată din argint, în al doilea sfert al secolului al XIX-lea și înnobilită cu medalioane din email pictat³⁰, numele meșterului („*Gubkin*”) fiind însoțit, pe copertă, de cele 3 poansoane obligatorii (de atelier, de titlu și de control).

Așa cum s-a precizat și în prima parte a acestui studiu, un al doilea centru foarte important de producție a orfevrăriei ruse l-a reprezentat Sankt Petersburg. Firesc, atâta timp cât orașul de pe Neva a fost capitala marelui Imperiu țarist,

²⁶ Inventar Tp. 89/12.606. Vezi despre lucrare, Victor Simion, „*Vechi tetraevangheliare îmbăcate în coperti din metal prețios*”, în vol. *Pro Patrimonio, Studii de artă veche românească*, p. 40, cat. 43.

²⁷ „*Argintari ruși...*”, p. 179, nr. 656.

²⁸ *Idem*, p. 177, nr. 604-605.

²⁹ *Idem*, p. 190, nr. 982. Diferența dintre anul tipăririi (1821) și anul realizării aplicelor (1770) nu trebuie să surprindă întrucât, în acea perioadă, s-a folosit (și s-a întâlnit) frecvent montarea pe unele Evanghelii nou-tipărite a unor ferecătură provenite de la lucrări mai vechi, uzate sau scoase din uz.

³⁰ Inv. Tp.51/12.568. Evanghelia are două părți: o parte, tipărită în versiune grecească la Veneția, în anul 1818 și o a doua parte, în versiunea românească, tipărită la Buzău la data 8 mai 1837, cu cheltuiala episcopului Chesarie al Buzăului, tipografi fiind Constantin Raicovici și Petre Golea, având ca ajutoare („*așezători de slove*”) pe Petre Bărbulescu și Marin Diaconescu. Cuprinde gravuri executate de ieromonahul „*Costaitie*”, Vezi și, V. Simion, „*Pro Patrimonio...*”, cat. 56.

„consumator” masiv de obiecte de preț realizate din aur, argint, pietre prețioase ș.a.m.d. Să nu uităm că aici a funcționat și celebrul atelier de bijuterii Faberger, furnizor al curții țarilor a cărui faimă a depășit, pe atunci, hotarele Rusiei.

Două lucrări aparținând unui argintar din Sankt Petersburg au fost identificate și în colecția secției de artă veche a Muzeului Național de Artă al României: este vorba de două *discosuri*³¹ care poartă marca meșterului EUSTAFIE SILANȚEV („EΦC”, activ între anii 1810-1846)³² și a controlorului de calitate DIMITRIE ILICI TVERSKOI („ДТ”) activ între anii 1834-1850³³, alături de care se află și mărcile de titlu de metal și de oraș. Ambele lucrări, realizate din argint aurit și gravat, sunt datate (în marca de control) „1839” și poartă inscripții cu caracter liturgic, gravate. Nu am reușit să identificăm pe autorul unei alte *ferecături de Evanghelie*³⁴ (aplice) care „se semnează” cu inițialele „I.P.M”. dar am reușit să-l identificăm pe argintarul controlor de calitate semnat cu inițialele „H.M” (caractere slavone) în persoana meșterului MOSCIALIN NICHIFOR a cărui activitate este consemnată între anii 1772-1800³⁵ datarea ferecăturii („1790”) fiind făcută pe baza anului marcat în poansonul de oraș³⁶.

Unui atelier din *Kameneț-Podolsk* îi aparține și *discosul cu picior*³⁷ ai cărui realizatori semnați cu monogramele „C.P”, și „K.K” (utilul, fiind controlorul) nu au putut fi identificați, dar a putut fi identificată marca de atelier precum și data realizării („1762”) marcată în monograma controlorului³⁸.

Alte nume de argintari ruși identificați în colecția Muzeului Național de Artă al României sunt autori ai unor *linguri liturgice de împărtașanie*. Pe una dintre acestea³⁹ realizată din argint aurit și gravat, nu a putut fi identificat autorul (monogramistul „T.C.”) ci a fost identificat doar meșterul-controlor în persoana argintarului moscovit IVAN VIHLIAEV („ИВ”, activ între anii 1804-1818) în al

---

³¹ Inv. M.228/12.865, dimensiuni: diam. = 12,9 cm.; greut. = 62 gr.; și Inv.M.1805/69.804, dimensiuni: diam. = 12,8 cm., greut. = 135 gr.

³² „Argintari ruși...”, p. 200, nr. 1258.

³³ *Idem*, p. 199, nr. 1205.

³⁴ Inv. Tp.39/12.556. Tiparul lucrării a fost realizat la Veneția în anul 1765 (versiunea greacă) și la Buda, în anul 1812 (versiunea în limba română). Conține gravuri semnate de renumitul gravor vienez Wenzel Enghelman, datate 1795. Vezi și V. Simion, *op.cit.*, p. 32, cat 41.

³⁵ „Argintari ruși...”, p. 199, nr. 1194.

³⁶ Ca și în cazul ferecăturii anterioare, și aici, aplicele provin de la o tipăritură mai veche și nu sunt contemporane cu anul de realizare finală a Evangheliei.

³⁷ Inv. M.243/12.880. Dimensiuni: diam. = 20,8 cm., greut. = 230 gr.

³⁸ „Argintari ruși...”, p. 167, nr. 286, 287, 289. Autorii lucrării menționează la pagina de prezentare a acestui centru că autorii monogramelor „C.P” și „K.K” nu au putut fi identificați.

³⁹ Inv. M.442/13.079.

cărui poanson se află și data lucrării „1817”⁴⁰. În aceeași situație se află și o altă lingură semnată de monogramistul „A.L” („AЛ”) din Moscova, aici fiind însă identificat numele meșterului controlor: DUBROVIN NIKOLAI LUKICI („HД”, activ între anii 1822-1855), anul din poansonul acestuia („1828”) permițând și datarea lucrării.

Câteva pahare au fost și ele realizate în ateliere din Rusia. Dacă unora nu li s-au putut identifica (deocamdată) autorii poansonelor⁴¹, am avut, în schimb, șansa de a-l identifica pe autorul a două frumoase păhăruțe ornamentate cu elegante motive în niello: este vorba de argintarul moscovit V. DIMITRIEV care a activat în al treilea sfert al secolului al XIX-lea⁴². Se pare că a fost unul din meșterii renumiți din Moscova, din documentele vremii semnalându-se că, în atelierul său, lucrau în acea vreme, nu mai puțin de alți 6 argintari plus 10 ucenici.

Și în colecția Patriarhiei Române au fost identificate, recent, o serie de „argintării” lucrate în ateliere din Rusia. O iconiță reprezentând Sfânta Treime⁴³ este realizată de monogramistul „IE” („ИЕ”) din Moscova, datată, după marca de titlu, „1880-1890”⁴⁴.

O altă iconiță, îmbrăcată în argint aurit și reprezentându-l pe Iisus Hristos⁴⁵, îl are ca autor pe argintarul moscovit MINEEV ILIA STEPANOV („ИМ”), activ între anii 1835-1875⁴⁶. Tot o îmbrăcăminte de icoană reprezentând pe Maica Domnului și un grup de mucenițe⁴⁷ are imprimate pe margine, mărcile de meșter „ЯМ”, (indicând drept autor posibil (?) pe argintarul IACOVLEV MIHAIL, activ între 1821-1823)⁴⁸ și „HД” și anul „1835” (indicând pe controlorul de calitate DUBROVIN NICOLAI LUCHICI, activ între anii 1822-1855)⁴⁹.

Aceste câteva informații inedite privitoare la argintăria din Rusia sunt rezultatul unor îndelungate cercetări personale. Din păcate dorind să verific unele informații referitoare la lucrările aflate în patrimoniul Muzeului Național de Artă al României, am întâmpinat neașteptate dificultăți. Știind cât de laborioasă este cercetarea în acest domeniu, consider că datele de mai sus pot servi, pentru cei interesați, drept o sursă importantă de informații având în vedere puținătatea datelor despre orfevrăria rusă. Tot din acest motiv ne-am îngăduit să completăm

⁴⁰ „Argintari ruși...”, p. 177, nr. 611, 612.

⁴¹ Paharele cu nr. inv. M.1816 (meșter, monogramistul „AOP” din Moscova, datat „1773), și in. M.1672 (meșter, monogramistul „AK”, din Moscova).

⁴² Inv. nr. M.1673/68.469 și M.1674/68.470. Vezi, „Argintari ruși”, p. 187, nr. 886.

⁴³ Inv. 1312, dimensiuni: 22 cm. x 17,5 cm., Argint aurit, cizelat, gravat.

⁴⁴ „Argintari ruși...”, p. 153, nr. 14 și 15.

⁴⁵ Inv. 1462. Dimensiuni: 31 cm. x 26,5 cm.

⁴⁶ „Argintari ruși...”, p. 157, nr. 83. Are mărci de meșter și de atelier, pe ramă și pe riza.

⁴⁷ Inv. D.1457.

⁴⁸ „Argintari ruși...”, p. 187, nr. 96 a.

⁴⁹ *Idem*, p. 178, nr. 614.

acest studiu și cu o selecție de mărci reprezentând atelierele de producție cu activitatea cea mai remarcabilă. Bibliografia pe care o indicăm la sfârșit, destul de restrânsă, poate servi și ea ca un mijloc de informare pentru cei interesați.

Bibliografie:

Alpatov, M.V. *Arta rusă din cele mai vechi timpuri până la începutul secolului al XVIII-lea*, Moscova, 1955 (în lb. rusă).

Arta decorativă rusă. Moscova, 1965 (în lb. rusă).

Goldberg, T.G. *Studiu asupra argintăriei din Rusia în prima jumătate a secolului al XVIII-lea*, Moscova, 1947 (în lb. rusă).

Goldberg, T.G., Mișukov, F., Platonova, N.G., Postnicova-Loseva, M. *Orfevrăria și argintăria rusă în secolele XV-XX*, Moscova, 1967 (în lb. rusă).

Pisarskaia, L.V., *Produse ale orfevrăriei și argintăriei rusești, secolele XII-XVII*, Moscova, 1967 (în lb. rusă).

Pisarskaia, L.V., Platonova, N., Ulianova, B., *Emailul rus în secolele XI-XVII*, în *Arta veche rusă*, Moscova, 1968 (în lb. rusă).

Postnicova-Loseva, M., *Piese din argint din Novgorod în secolele XVI-XVII*, în *Arta veche rusă*, Moscova, 1968 (în lb. rusă).

Râbacov, B.A., *Meșteșugurile în Rusia veche*, Moscova, 1948 (tradus în mss).

Vașcov, S., *Arta religioasă*, Moscova, 1911 (în lb. rusă).

MĂRCI DE MEȘTERI, DE ATELIERE ȘI DE CONTROL MENȚIONATE ÎN TEXT

Sursa acestor mărci și poansoane a fost volumul „*Orfevrăria și bijuteria rusă în sec. XV-XX*”, (în text, la „Note”, menționat „*Argintari ruși.*”), în limba. rusă, Moscova, 1967.

I- Cele patru tipuri de mărci caracteristice orfevrăriei ruse

p. 156
nr. 12, 16, 17,
Mărci de
oraș

p. 154
nr. 59
Mărci de
meșter

p. 154
nr. 45
Mărci de
control

p. 153,
nr. 33
Mărci de
calitate

II. Mărci de meșteri identificate

	p. 191, nr. 1010 1011, 1012	SILUIANOV TIMOFEI FILIPOV (1760-1802)
.	p. 190, nr. 989	OBROSIMOV STEPAN (după 1704)
.	p. 188, nr. 938	AFINOGHENOV PETR (după 1726)

.	p. 192, nr. 1030 1031	PETROV FEODOR (1760-1789)
.	p. 184, nr. 811	NAZAREV IVAN MIHAILOV (1760-11795)
.	p. 200, nr. 1250	EUSTAFIE SILANȚEV (1810-1846)
.	p. 187, nr. 886	V. DIMITRIEV
.	p. 156, nr. 83	MINEEV ILIA STEPANOV (1835-1875)
.	p. 187, nr. 906a	IACOVLEV MIHAIL (1821-1823)
0.	p. 190, nr. 977	DEMENTEV SIMEN (1826-1856)
1	p. 179, nr. 656	GHILDEBRAND ALEXANDR BOGDANOV (după 1752)
2.	p. 190, nr. 982	KALASNIKOV STEPAN DIMITRIEV (1706-1794)
3.	p. 183, nr 772 774	IVAN SEMEONOVICI GUBKIN

III. Mărci de meșteri de control

4.	p. 177, nr. 611 612	VIHLIAEV IVAN (1804- 1818)
5.	p. 177, nr. 582, 583, 584	MOKEEV MIHAIL (1721-1722)
6.	p. 188, nr. 943	KUNIKIN VASILII MATEEV (1745-1761)
7.	p. 177, nr. 604 605	VIHLIAEV ALEXEI IVANOV (1781-1809)
8.	p. 178, nr. 617	ANDREI ANTONOVICI KOVALSKI (1827-1856)
9.	p. 199, nr. 1205	DIMITRIE ILICI TVERSKOI (1810-1846)
0.	p. 199, nr. 1194	MOSCIALIN NICHIFOR (1772-1800)
1	p. 178, nr. 614	DUBROVIN NIKOLAI LUKICI (1822-1855)

IV. MĂRCI ALE UNOR CENTRE DE AURARI DIN RUSIA

2.	p. 154, nr. 28, 35	Centrul ARHANGHELSC
3.	P. 155, nr. 46	Centrul ASTRAHAN
4.	p. 155, nr. 54	Centrul BAKU
5.	p. 156, nr. 59	Centrul VELIKII USTIUG

*CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA ARGINTĂRIEI RUSE DE PE TERITORIUL ȚĂRILOR
ROMÂNE. ATELIERE ȘI MEȘTERI*

6.	p. 158, nr. 108	Centrul VILNA
7.	p. 159, nr. 113	Centrul VLADIMIR
8.	p. 161, nr. 183	Centrul VORONEJ
9.	p. 164, nr. 226	Centrul KAZAN
0.	p. 165, nr. 258	Centrul KALUGA
1.	p. 167, nr. 293	Centrul KIEV
2.	p. 169, nr. 347 348	Centrul KOSTROMA
3.	p. 173, nr. 445 p. 174, nr. 749	Centrul MOSCOVA
4.	p. 195, nr. 1115	Centrul NOVGOROD
5.	p. 196, nr. 1150	Centrul ODESA
6.	p. 198, nr.1173 1177	Centrul SANKT PETERSBURG
7.	p. 220, nr. 1722	Centrul PSKOV
8.	p. 221, nr. 1748	Centrul RIGA
9.	p. 223, nr. 1779	Centrul SARATOV
0.	p. 228, nr. 1868	Centrul IAROSLAV